

J. Klus

Województwo stalinogrodzkie

Ochrona Zabytków 7/2 (25), 126-128

1954

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KRONIKA

PRACE KONSERWATORSKIE

WOJEWÓDZTWO STALINOGRODZKIE

Cieszyn — Rotunda romańska. Wśród licznych obiektów rozsianych na terenie Śląska dwa zabytki zasługują na szczególną uwagę, a mianowicie romańska rotunda w Cieszynie i romański kościółek w Siewierzu.

Przed wojną rotunda miała charakter pawilonu parkowego.

W okresie okupacji Niemcy rozpoczęli badania dla celów propagandowych, i po zebraniu pewnych materiałów dalsze prace porzucili, nie troszcząc się o przyszłość rotundy, pozostawiając ją w stanie największego opuszczenia.

By ratować rotundę od ruiny przystąpiono natychmiast do prac konserwatorskich.

Najpierw podstemplowano mury ściany południowej, które wychyliły się od pionu o 40 cm. Pod gzymsem założono trzy pierścienie stalowe dla zabezpieczenia od

pęknięć górnych partii murów, przeprowadzono prace badawcze dla przekonania się, co było powodem wychylenia się ściany południowej od pionu, i wykonano wiercenia na zewnątrz rotundy dla zbadania wody, która ukazała się pod fundamentami.

W drugiej fazie robót wykonano zastrzyki do wnętrza murów z czystego cementu, wymieniono zewnętrzną okładzinę murów wykonanych z drobnej kostki dolomitowej, odsłonięto cztery romańskie okna w rotundzie i wyreparowano jak również wykonano remont absydy łącznie z dwoma odkrytymi oknami przemurowanymi cegłą.

Wewnątrz rotundy usunięto wszystkie przemurowane partie murów cegłą, przesztyto pęknięcia w murach, wyremontowano kopulaste sklepienie i okna romańskie od wewnątrz.

W związku z rekonstrukcją empory zakłady kamieniarskie wykonały całą kamieniarkę i po ukończeniu prac wewnątrz rotundy zostanie ustawiona empora. Schody prowadzące na emporę zostały oczyszczone z gruzu i wyremontowane. W najbliższych dniach zostanie rotunda nakryta stożkowym dachem gontowym i zostanie uporządkowane otoczenie.

Siewierz — Kościół romański. Na cmentarzu siewierskim wznosi się nieduża budowla sakralna romański kościółek pod wezwaniem św. Jana.

Budowla z ciosu, na planie prostokąta, z półokrągłą absydą od strony wschodniej. Rzadki okaz budownictwa romańskiego ze sklepioną nawą. Okres powstania przypada na XII wiek (pierwsza połowa).

Wskutek grzebania zmarłych pod fundamentami kościoła ściana południowa wychyliła się od pionu o 40 cm powodując runięcie sklepienia w XVII wieku. Ażeby ratować obiekt od ruiny podparto wówczas wychyloną ścianę trzema szerokimi szkarpami, założono płaski strop, podwyższono szczyty i nakryto dachem w sygnaturką. Zabytek przez kilka wieków niekonserwowany wymagał niezbędnego remontu. Projekty zabezpieczenia rotundy i kościółka w Siewierzu wykonał inż. Z. Gawlik. Należało naprostować ścianę południową i zabezpieczyć resztę murów przed ruiną. Dla wzmocnienia ścian wykonano 6 filarów żelbetonowych ukrytych w murach z własnymi stopami fundamentowymi. Na wierzchu murów, po przemurowaniu spękań i wyrzuceniu położono łąwę żelbetową, wiążącą całość.

Przy usuwaniu skarp w części środkowej ściany pldn. odsłonięto dobrze zacho-

Ryc. 125. Będzin — zamek. Odbudowa baszty.

wane malowidło z XVI wieku przedstawiające Madonnę z Dzieciątkiem, u dołu malowidła fundatorowie i napis gotycki. By nie uszkodzić obrazu naprostowano ścianę południową. Praca została bardzo starannie wykonana bez jakiegokolwiek pęknięcia murów. Kościół miał zostać ponownie nakryty płaskim stropem.

W czasie badań ściany szczytowej od strony poddasza stwierdzono, że szczyt posiada tę samą fakturę muru kamiennego jak ściany wewnętrzne kościoła i zakończony jest półokrągłym łukiem i fragmentami pierwotnego sklepienia. Po szczegółowym zbadaniu szczytów oraz po przestudiowaniu materiałów historycznych ustalono, że kościół pierwotnie był sklepiony przez budowniczych burgundzkich na sposób burgundzki.

Dalszy tok prac poszedł w kierunku ponownego zasklepienia kościoła. W b. sezonie budowlanym kościół zostanie nakryty dachem gontowym.

Na wzmiankę zasługują malowidła romańskie wewnątrz absydy, wobec zarusztowania wnętrza dostęp do nich jest utrudniony i do tej pory nie zostały szczegółowo zbadane, zrekonstruowana również zostanie kamienna empora.

Będzin — Zamek. Zamek w Będzynie, który pamięta czasy Kazimierza Wielkiego przechodził różne koleje.

Wielokrotnie zdobywany i burzony, w pierwszej połowie XIX wieku został odbudowany dla celów mieszkalnych i w tym charakterze przetrwał do czasów powstania Styczniowego, po czym, niekonserwowany szybko stał się ruiną, a dzieła zniszczenia dokonała miejscowa ludność rozbierając mury i stawiając nowe osiedle dookoła Zamku.

Myśl odbudowy Zamku powstała jeszcze przed wojną, tylko brak funduszy nie pozwolił na kompletną odbudowę.

Obecny projekt odbudowy Zamku wykonał inż. arch. Gawlik Z. Pomimo dużych trudności rozpoczęte prace posuwają się naprzód.

Odbudowano wewnętrzny pierścień murów oraz nadbudowano narożną basztę. W toku prac jest nakrycie baszty dachem oraz remont części mieszkalnej.

Złoty Potok, pow. Częstochowa. Dwór. W starym zabytkowym parku w otoczeniu starych drzew wznosi się mury dwór kryty gontem, miejsce pobytu poety Zygmunta Krasińskiego. Wskutek wadliwej budowy komina spłonął w r. 1952 dach na całym dworze. Obecnie nakryto zabytek ponownie dachem gontowym, i wykonuje się remont wewnątrz.

Skoczów — ratusz. Rozpoczęte zostały prace remontowe przy wieży ratuszowej z połowy XVIII wieku. Po zbadaniu

Ryc. 126 i 127. Kościół romański św. Jana w Siewierzu i rotunda romańska w Cieszynie. Stan przed konserwacją.

Ryc. 128. Simoradz — spichrz drewniany.
Stan z r. 1953.

obiekty wynikała konieczność wymiany zniszczonych murów najwyższej kondygnacji konstrukcji drewnianej hełmu. Prace w toku.

Czeladź. Przeprowadzono generalny remont domu mieszczkańskiego przy ulicy Kościelnej 7 z pocz. XIX wieku. W domu tym na pocz. XX wieku przebywali Feliks Dzierżyński i Julian Marchlewski w okresie kierowania walkami rewolucyjnymi

Ryc. 129. Malowidło na pdn. ścianie kościoła św. Jana w Siewierzu.

robotników Górnego Śląska. Obiekt ten ma podcień na słupach murowanych o formach naśladowujących porządek tokański. Po odbudowie dom przeznaczony zostanie dla celów kulturalno-społecznych.

Budownictwo drewniane. W roku sprawozdawczym objęto robotami konserwatorskimi kilka obiektów budownictwa regionalnego. Dwa charakterystyczne spichrze drewniane w Simoradzu (pow. Cieszyn) i w Czernicy (pow. Rybnik) odremontowano pokrywając nowym gontem z wymianą podwalin ścian i ułożeniem nowych podłóg. Naprawiono również pokrycie gontowe na drewnianych kościółkach w Wiśle Małej (pow. Pszczyna), budowli z XVIII w. z sobotami, i w Zamarskich (pow. Cieszyn).

Zespoły urbanistyczne. Ustalono wytyczne konserwatorskie dla rozpoczętej w 1953 r. odbudowy z kredytów ZOR ośrodków historycznych w Żorach i Gliwicach. W obu tych miastach, poważnie zniszczonych w czasie działań wojennych w 1945 roku zachowany zostanie gabaryt obudowy rynków, zasadniczy podział parcel oraz charakterystyczne regionalne formy architektoniczne dostrojone do zachowanych fragmentów dawnej architektury.

J. Klus

KONSERWACJA SZYBÓW GÓRNICZYCH W KRZEMIONKACH OPATOWSKICH

Kopalnie neolityczne krzemienia paśsiatego — kultury pucharów lejkowatych w Krzemionkach Opatowskich, odkryte w 1922 r. przez J. Samsonowicza i badane przez J. Żurowskiego, Z. Szmita i S. Krukowskiego, zostały uznane przez władze konserwatorskie w 1945 r. za rezerwat jako rzadki a dobrze zachowany przykład kopalnictwa pierwotnego. Pierwsi badacze starali się o należyte zabezpieczenie zbadanych przez siebie szybów górniczych. Zabezpieczenie wykonane przez S. Krukowskiego w postaci szalasek drewnianych nad trzema szybami runęło w okresie wojny. Po wojnie Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie wykonało zabezpieczenie również prowizorycznie, by następnie przystąpić do obmyślenia trwałego zabezpieczenia.

Na podstawie opinii kilku komisji specjalistów zwołanych z inicjatywy dyr. P. M. A. dr Z. A. Rajewskiego powstają pomysły trwałego konserwatorskiego zabezpieczenia trzech szybów górniczych, a tym samym doświadczalny prototyp konserwacji następnych szybów, odkopanych po ewentualnych badaniach w przyszłości. Równocześnie powstają projekty stacji naukowej